

**De aanwijzing van
het bergingsgebied Bovenlanden
en het noodbergingsgebied Hamdijk
in het waterschap Hunze en Aa's**

Partiële herziening planuitwerking

Ontwerp

Inhoudsopgave

1. Aanleiding en doel
2. Aanpassing waterbergingsgebieden
  - 2.1. Interactief gebiedsproces en doorwerking plan-MER
  - 2.2. Effecten op natuur en milieu
  - 2.3. Beoordeling gebieden
  - 2.4. Toelichting aanpassing waterbergingsgebieden
3. Planprocedure
  - 3.1. Partiële herziening planuitwerking Provinciaal Omgevingsplan
  - 3.2. Doorwerking in andere plannen
  - 3.3. Begrenzing en inrichting van waterbergingsgebieden
4. Schadeprocedure
  - 4.1. Planschade
  - 4.2. Inundatieschade
5. Toekenning functie *berging wateroverlast en noodberging wateroverlast*
  - 5.1. Functie *berging wateroverlast en noodberging wateroverlast*
  - 5.2. Normdoelstelling functie *berging wateroverlast en noodberging wateroverlast*

Bijlagen

1. Aanpassing van de functiekaart (kaart 1) uit het Provinciaal Omgevingsplan
2. Overzicht van de huidige functies van de waterbergingsgebieden
3. Rechtsbescherming
4. Literatuuropgave

1. Aanleiding en doel

Aanleiding

In het afgelopen decennium hebben grote delen van Nederland meerdere keren te kampen gehad met ernstige wateroverlast als gevolg van extreme regenval. In 1993 en 1995 lag het zwaartepunt in het rivierengebied, maar kwamen ook in het noorden hoge waterstanden voor. In 1998 trad er wateroverlast op in het westen en in het noorden van ons land. Vooral in oktober 1998 was de situatie in de provincie Groningen en in Noord-Drenthe ernstig. Bij langdurige zware regenval op een reeds met water verzadigde bodem beperkte de heersende noordwestenwind de mogelijkheden om boezemwater onder vrij verval op het buitenwater te lozen. Op dergelijke extreme omstandigheden was het waterhuishoudkundig systeem niet berekend. Boezemkaden moesten plaatselijk met zandzakken worden verhoogd en versterkt en enkele polders moesten tijdelijk onder water worden gezet om erger te voorkomen.

De genoemde gebeurtenissen vormden de aanleiding tot het project "Hoog water: een visie op waterhuishouding in de 21^e eeuw". Dit project is uitgevoerd in opdracht van de stuurgroep Water 2000+. In de stuurgroep Water 2000+ werken de provincies Groningen en Drenthe, de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's, Rijkswaterstaat Noord-Nederland, LNV Noord, VROM Regio Noord en de Groningse en Drentse Gemeenten samen aan de verbetering van de waterhuishouding in Groningen en Noord-Drenthe.

De stuurgroep Water 2000+ heeft ons o.a. geadviseerd een aantal waterbergingsgebieden (bergingsgebieden en noodbergingsgebieden) aan te wijzen. In deze gebieden kan tijdelijk overtollig boezemwater worden opgeslagen.

In december 2005 hebben wij in een uitwerking van het Provinciaal Omgevingsplan (POP) [*De aanwijzing van bergingsgebieden en noodbergingsgebieden in het waterschap Hunze en Aa's, provincie Groningen, december 2005*] o.a. het bergingsgebied Binnen Aa bij Nieuweschans aangewezen.

Inmiddels is duidelijk geworden, dat een deel van de gronden in het gebied Binnen Aa, gelegen in de Stadspolder, niet vrijwillig verworven kan worden. Daardoor kan dit deel van het bergingsgebied niet op korte termijn (uiterlijk in 2010, overeenkomstig het uitvoeringsprogramma uit de planuitwerking van 2005) gerealiseerd worden. Ook het kostenaspect van het oorspronkelijke plan speelt hierbij een rol. Dit heeft negatieve gevolgen voor de aanpak van wateroverlast. Wij wijzen daarom een vervangend waterbergingsgebied aan in deze partiële herziening van de planuitwerking uit 2005. Het vervangende waterbergingsgebied ligt deels ten noorden en deels ten zuiden van de Hamdijk ten zuidwesten van Nieuweschans. Daarnaast wordt in deze partiële herziening het niet-realiseerbare deel van het gebied Binnen Aa geschrapt.

In 2005 is ook het gebied Bovenlanden aangewezen als noodbergingsgebied. Dit gebied sluit direct aan op het waterbergingsgebied nabij de Hamdijk. Beide gebieden worden ingericht als stapsteen in de robuuste verbindingzone. De natuurontwikkeling in deze twee gebieden krijgt een extra impuls wanneer het bergingsgebied ten zuiden van de Hamdijk een aaneengesloten geheel vormt met het gebied Bovenlanden zonder een tussenliggende kade. Het gebied Bovenlanden krijgt daarom de functie berging in plaats van de huidige functie noodberging. Het bergingsgebied ten zuiden van de Hamdijk (inclusief het oorspronkelijke gebied Bovenlanden) krijgt de naam bergingsgebied Bovenlanden. Als compensatie voor de oorspronkelijke functie noodberging van de Bovenlanden krijgt het waterbergingsgebied ten noorden van de Hamdijk de functie noodberging. Dit gebied krijgt de naam noodbergingsgebied Hamdijk.

Deze partiële herziening van de uitwerking van het POP uit 2005 heeft de status van streekplanuitwerking. De uitwerking van het POP uit 2005 was aangekondigd in het POP, dat Provinciale Staten in december 2000 hebben vastgesteld. Naar aanleiding van in juli 2004 in werking getreden Europese

milieuregels hebben wij besloten om voorafgaand aan de vaststelling van deze partiële herziening van de planuitwerking uit 2005 een zogenaamde Plan-MER uit te voeren.

Deze partiële herziening van de uitwerking van het POP beperkt zich tot de aanwijzing van het noodbergingsgebied Hamdijk, de aanwijzing van het bergingsgebied Bovenlanden met een kleine grenscorrectie en het schrappen van een deel van het oorspronkelijke bergingsgebied Binnen Aa. Het deel van het oorspronkelijke bergingsgebied Binnen Aa, dat gehandhaafd blijft, krijgt de naam bergingsgebied Benedenloop Westerwoldse Aa. Voor het overige blijft de planuitwerking uit 2005 van kracht.

Doel

Het doel van de aanwijzing van waterbergingsgebieden is tweeledig. De aanwijzing moet de inrichting van de gebieden voor waterberging mogelijk maken en moet deze gebieden in de toekomst voor deze functie geschikt houden.

Wij maken onderscheid tussen bergingsgebieden, die vaker dan gemiddeld één keer in de 100 jaar worden ingezet en noodbergingsgebieden, die gemiddeld één keer in de 100 jaar of minder vaak worden gebruikt.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de aanpassing van de waterbergingsgebieden Binnen Aa en Bovenlanden onderbouwd. Daarbij komen ook de resultaten van de Plan-MER aan de orde. Hoofdstuk 3 geeft de procedure voor de partiële herziening van de planuitwerking en de doorwerking in andere plannen aan. Hoofdstuk 4 gaat in op de schadeprocedure. Tenslotte komt in hoofdstuk 5 de toekenning van de functies *berging wateroverlast* en *noodberging wateroverlast* aan de orde.

2. Aanpassing waterbergingsgebieden

In dit hoofdstuk wordt de aanpassing van de waterbergingsgebieden Binnen Aa en Bovenlanden, die in de planuitwerking van het POP in 2005 zijn aangewezen, onderbouwd. Deze aanpassing is gebaseerd op:

- de resultaten van een interactief gebiedsproces;
- de hydrologische onderbouwing van de aanpassing van het bergingsgebied Binnen Aa [*Royal Has-koning, februari 2008*];
- het plan-Milieueffectrapport (plan-MER) Aanpassing waterbergingsgebied Binnen Aa (benedenloop Westerwoldse Aa) en Bovenlanden [*Grontmij, februari 2008*].

De aanpassing van de waterbergingsgebieden Binnen Aa en Bovenlanden bestaat uit de volgende onderdelen (zie figuur 2.1).

- Wij schrappen de aanwijzing van een deel van het oorspronkelijke bergingsgebied Binnen Aa, dat in de Stadspolder ligt. De aanwijzing van een zone langs de Westerwoldse Aa in de Stadspolder en van het overige deel van het oorspronkelijke bergingsgebied Binnen Aa blijft gehandhaafd. Het gebied krijgt de naam bergingsgebied Benedenloop Westerwoldse Aa.
- Wij wijzen een gebied ten noorden van de Hamdijk bij Booneschans aan als noodbergingsgebied Hamdijk.
- Wij wijzen een gebied ten zuiden van de Hamdijk aan als bergingsgebied. Tegelijkertijd wijzigen wij de functie van het daarop aansluitende gebied Bovenlanden van noodbergingsgebied in bergingsgebied. Beide gebieden gaan één aaneengesloten bergingsgebied vormen, dat de naam bergingsgebied Bovenlanden krijgt. Het meest zuidelijk gelegen perceel van het oorspronkelijke noodbergingsgebied Bovenlanden wordt om praktische redenen niet meer aangewezen als waterbergingsgebied. Het gaat om een huiskavel van een landbouwbedrijf.

Voor het overige blijft de planuitwerking uit 2005 van kracht.

In dit hoofdstuk wordt in paragraaf 2.1 eerst ingegaan op het interactieve gebiedsproces en op de doorwerking van het plan-MER. Vervolgens komen in paragraaf 2.2 de effecten op natuur en milieu aan de orde. In paragraaf 2.3 vindt een beoordeling van de aan te wijzen waterbergingsgebieden plaats. Tenslotte wordt in paragraaf 2.4 de aanpassing van de waterbergingsgebieden toegelicht.

2.1. Interactief gebiedsproces en doorwerking plan-MER

Gebiedsproces

In de nota Doorbraak Waterberging [*Provincie Groningen en waterschap Hunze en Aa's, 2004*] is vergroting van de capaciteit van de spuiboezem van de benedenloop van de Westerwoldse Aa (Binnen Aa) ten noorden van Nieuweschans opgenomen. In het Raamplan Binnen Aa, dat in oktober 2004 is vastgesteld door het Algemeen Bestuur van het waterschap Hunze en Aa's, is dit in hoofdlijnen uitgewerkt in combinatie met natte natuurontwikkeling en recreatief medegebruik. De natte natuurontwikkeling betrof de aanleg van een robuuste verbindingszone en een robuuste stapsteen tussen Nieuweschans en Nieuwe Statenzijl. De robuuste stapsteen zou gecombineerd worden met de vergroting van de spuiboezemcapaciteit en lag in de Stadspolder. In december 2005 hebben wij in een uitwerking van het provinciaal omgevingsplan het gebied Binnen Aa als bergingsgebied aangewezen.

Wezenlijk onderdeel van het Raamplan Binnen Aa was de aankoop op vrijwillige basis van ca. 140 ha landbouwgronden, waaronder een landbouwbedrijf in de Stadspolder. Uiteindelijk is gebleken, dat dit landbouwbedrijf niet vrijwillig kon worden verworven. Wij hebben overwogen om in het uiterste geval het instrument van onteigening in te zetten. Onteigening is mogelijk voor de functie waterber-

ging en vergroting van de spuiboezem, maar niet voor de aanleg van een robuuste verbindingzone met stapsteen. Bij onteigening zou per definitie de natuurontwikkeling komen te vervallen en daarmee de robuuste verbindingzone en robuuste stapsteen. Een tweede overweging, die wij in dit verband hebben gemaakt is, dat bij onteigening de kosten van het project Binnen Aa aanmerkelijk zouden toenemen.

Dit overziende zijn wij begin 2007 samen met het waterschap gestart met een interactief gebiedsproces. Hierbij hebben wij aangegeven bereid te zijn te kijken naar mogelijke alternatieven onder de voorwaarden, dat:

- het alternatief een waterhuishoudkundig rendement oplevert, dat gelijkwaardig is aan het rendement van de Binnen Aa;
- het alternatief een positieve bijdrage levert op het gebied van natuurontwikkeling en recreatie.

Op voorhand was een gemaal in Nieuwe Statenzijl geen alternatief, omdat wij in 2005 in de uitwerking van het provinciaal omgevingsplan hebben besloten, dat de wateroverlast uitsluitend zal worden tegen gegaan door een combinatie van kadeverhoging en een uitbreiding van de waterbergingscapaciteit.

Meer of andere kadeverhoging was eveneens geen alternatief om de volgende redenen:

- uit uitgevoerd onderzoek is gebleken dat kadeverhoging relatief duurder is dan inrichting en gebruik van waterbergingsgebieden;
- de kadeverhoging, zoals aangegeven in het Masterplan Kaden van het waterschap Hunze en Aa's, is al in gang gezet. Waar nodig wordt de kade verhoogd tot NAP + 2.00 m. Bij keuze voor kadeverhoging zouden de kaden die al op hoogte zijn verder moeten worden verhoogd. Dit is niet realiseerbaar voor 2010 en gaat gepaard met hoge kosten;
- met een waterbergingsgebied is functiecombinatie (natuur, recreatie en waterberging) mogelijk, met kadeverhoging niet.

Bij het zoeken naar een alternatief voor het bergingsgebied Binnen Aa zijn aanvullend nog de volgende vier criteria gehanteerd.

1. Het vervangende bergingsgebied moet langs de benedenloop van de Westerwoldse Aa en het daarop aansluitende B.L. Tijdenskanaal liggen. Dit criterium houdt verband met de ligging en de functie van spuiboezem van het gebied Binnen Aa.
2. Het waterbergingsgebied moet op korte termijn (uiterlijk in 2010) realiseerbaar zijn. Dit criterium komt voort uit de beleidsdoelstelling om wateroverlast op korte termijn tegen te gaan. Bij toepassing van dit criterium wordt rekening gehouden met de mogelijkheden voor verwerving van gronden en de kosten voor inrichting.
3. Bestaande noodbergingsgebieden in landbouwgebied worden uitgesloten als alternatief bergingsgebied ter vervanging van het gebied Binnen Aa. Het beleid is om landbouwgebieden zo laat mogelijk in te zetten voor waterberging. Dit impliceert de functie noodberging.
4. Aangewezen noodbergingsgebieden in natuurgebieden kunnen wel gelden als alternatief bergingsgebied ter vervanging van het gebied Binnen Aa. Hierbij gelden twee voorwaarden: de wijziging van noodberging naar berging dient het natuurbelang, en de noodbergingsfunctie die komt te vervallen wordt gecompenseerd in natuurgebied.

Langs de benedenloop van de Westerwoldse Aa en het daarop aansluitende B.L. Tijdenskanaal liggen drie gebieden, die in 2005 als noodbergingsgebied zijn aangewezen. Het gaat om de Ulsderpolder, het Kuurbos en de Bovenlanden. De Ulsderpolder valt als alternatief af, omdat het in 2005 is aangewezen als noodbergingsgebied in landbouwgebied. Het Kuurbos valt eveneens als alternatief af. Het gebied

is in 2005 aangewezen als noodbergingsgebied in natuurgebied. Er wordt niet voldaan aan de eis, dat het natuurbelang gediend wordt met de omzetting naar bergingsgebied. Het Kuurbos is een bosgebied. Een verhoging van de inundatiefrequentie van gemiddeld 1 maal in de 100 jaar of minder vaak (= regime in noodbergingsgebied) naar vaker dan gemiddeld 1 maal in de 100 jaar (= regime in bergingsgebied) leidt niet tot een kwaliteitsverbetering van dit bosgebied. Het gebied de Bovenlanden valt bij het zoeken naar een alternatief voor het bergingsgebied Binnen Aa niet af.

Naar aanleiding van vragen en suggesties van betrokkenen bij gebiedsbijeenkomsten hebben wij met het waterschap drie varianten ontwikkeld. Deze varianten, die ieder waterhuishoudkundig voldoen aan de uitgangspunten van het oorspronkelijke project Binnen Aa voor vergroting van de spuiboezem en waterberging, zijn:

1. *de Combi-variant*. Deze variant bestaat uit een verbreding van de benedenloop van de Westervoldse Aa (vergroting spuiboezem) in combinatie met de aanleg van een waterbergingsgebied nabij de Hamdijk, ten zuidwesten van Nieuweschans;
2. *de variant Stadspolder*. Deze variant omvat waterhuishoudkundig het oorspronkelijke Raamplan Binnen Aa;
3. *de variant Kroonpolder*. Bij deze variant ligt de vergroting van de spuiboezem/waterberging in de Kroonpolder, ten zuiden van de Stadspolder.

De varianten Stadspolder en Kroonpolder vallen af, omdat de benodigde gronden in deze polders niet op korte termijn te verwerven zijn, waardoor realisatie uiterlijk in 2010 niet mogelijk is. Ook vanwege de inrichtingskosten vallen deze varianten af.

Uiteindelijk hebben wij met het waterschap gekozen voor de Combi-variant. Deze variant voldoet aan de van toepassing zijnde aanvullende criteria. De landbouwstructurele gevolgen in deze variant zijn minder ingrijpend. De gronden, die nodig zijn voor het waterbergingsgebied nabij de Hamdijk zijn inmiddels verworven. De Combi-variant is technisch en financieel uitvoerbaar en heeft een waterhuishoudkundig rendement, dat gelijkwaardig is aan het rendement van de Binnen Aa. Ook kunnen door functiecombinaties en door werk met werk te maken andere beleidsdoelen van provincie of andere gebiedspartners gerealiseerd worden o.a. op het gebied van natuurontwikkeling, landschapsherstel en recreatie. Binnen de Combi-variant is voor de aanleg van een waterbergingsgebied nabij de Hamdijk een aantal begrenzingsvarianten mogelijk, waarbij ook het gebied de Bovenlanden kan worden betrokken.

In 2005 is ook het gebied Bovenlanden aangewezen als noodbergingsgebied. Dit gebied sluit direct aan op het bergingsgebied ten zuiden van de Hamdijk. Door de twee verschillende functies van beide gebieden, bergingsgebied en noodbergingsgebied, moeten beide gebieden gescheiden blijven door een kade. Beide gebieden worden ingericht als stapsteen in de robuuste verbindingzone. De natuurontwikkeling in deze twee gebieden krijgt een extra impuls, wanneer de gebieden een aaneengesloten geheel vormen zonder een tussenliggende kade. Er ontstaat dan een aaneengesloten stapsteen van ca. 75 ha met een aanmerkelijke meerwaarde voor de natuur in vergelijking met twee door een barrière gescheiden gebieden. Bijkomend voordeel is, dat de inrichtingskosten lager zijn dan bij twee gescheiden gebieden. Voorwaarde voor een aaneengesloten gebied is, dat het gebied de Bovenlanden de functie berging krijgt in plaats van de huidige functie noodberging. Daartegenover staat, dat het waterbergingsgebied ten noorden van de Hamdijk de functie noodberging moet krijgen als compensatie voor de oorspronkelijke functie noodberging van de Bovenlanden. Daarmee voldoet het gebied de Bovenlanden aan alle aanvullende criteria. Het natuurbelang wordt gediend met de omzetting van noodbergingsgebied naar bergingsgebied. In de Bovenlanden wordt natte natuur ontwikkeld. Een verhoging van de inundatiefrequentie van gemiddeld 1 maal in de 100 jaar of minder vaak (= regime in noodbergingsgebied) naar vaker dan gemiddeld 1 maal in de 100 jaar (= regime in bergingsgebied) leidt tot een kwaliteitsverbetering van dit natuurgebied.

Voor het bergingsgebied Bovenlanden en het noodbergingsgebied Hamdijk zijn verschillende begrenzingsvarianten in een plan-MER onderzocht.

Doorwerking plan-MER

De milieueffecten van de onderzochte begrenzingsvarianten verschillen onderling nauwelijks. De onderzochte varianten scoren alle positief op het gebied van natuur en ecologie. De andere onderzochte milieueffecten zijn gering of afwezig.

Wij hebben gekozen voor begrenzingsvariant B uit het plan-MER. Bij deze variant wordt het *bergingsgebied Hamdijk* van noord naar zuid gevormd door de eerste twee percelen ten westen van het B.L. Tijdenskanaal en het in 2005 aangewezen gebied de Bovenlanden. Om praktische redenen wijzen wij echter het meest zuidelijk gelegen perceel van het oorspronkelijke noodbergingsgebied Bovenlanden niet meer aan als waterbergingsgebied. Het gaat om een huiskavel van een landbouwbedrijf. Het *noodbergingsgebied Hamdijk* bestaat uit het perceel direct ten westen van het B.L. Tijdenskanaal.

Wij hebben begrenzingsvariant B gekozen om de volgende redenen.

1. Deze variant scoort positief op natuur en ecologie. De andere onderzochte milieueffecten zijn gering of afwezig. In paragraaf 2.3 en 2.4 wordt per gebied ingegaan op de mogelijke effecten en effectbeperkende maatregelen.
2. Bij deze variant is inrichting van een aaneengesloten stapsteen van ca. 75 ha in de robuuste verbindingzone mogelijk als onderdeel van een stapsteen van ca. 100 ha in het gebied Hamdijk en Bovenlanden.
3. Bij deze variant blijft een landbouwkundig kwalitatief goed perceel behouden voor de landbouw.
4. Deze variant is als onderdeel van de Combi-variant technisch en financieel uitvoerbaar en heeft als onderdeel van de Combi-variant een waterhuishoudkundig rendement, dat gelijkwaardig is aan het rendement van de Binnen Aa.
5. De gronden, die voor uitvoering van deze variant nodig zijn, zijn inmiddels verworven.

De provincie vraagt het waterschap om bij inzet van het noodbergingsgebied Hamdijk en/of het bergingsgebied Bovenlanden een evaluatieonderzoek te starten om de voorspelde effecten van inundatie te vergelijken met de daadwerkelijk optredende effecten. Aspecten, die in dit onderzoek aan de orde kunnen komen zijn o.a. nulmeting, inundatieduur, waterkwaliteit, slibafzetting, vegetatieontwikkeling en voorstellen voor eventuele aanvullende mitigerende maatregelen. Na afronding van dit onderzoek worden de provincie en de terreinbeheerder van de resultaten hiervan op de hoogte gesteld.

2.2. Effecten op natuur en milieu

Voor de inrichting van natuurgebieden als waterbergingsgebied kan op grond van zowel nationale als Europese wetgeving een rapportage en beoordeling van de ecologische effecten nodig zijn.

Natuurtoets

Op grond van de Habitat- en Vogelrichtlijn en de Flora- en Faunawet is voor waterbergingsgebieden een natuurtoets nodig. Vooruitlopend op deze natuurtoets is in deze partiële herziening van de planuitwerking uit 2005 een globale natuurtoets uitgevoerd, gericht op de bedreigde soorten, waarvoor op basis van de Flora- en Faunawet ontheffing moet worden verleend. De toetsing heeft overigens niet geleid tot heroverweging van de aanwijzing van de waterbergingsgebieden Hamdijk en Bovenlanden. Bij het wijzigen van het bestemmingsplan naar aanleiding van de aanwijzing van de bergingsgebieden wordt een meer gedetailleerde toets uitgevoerd, gericht op alle soorten, die volgens de Flora- en Faunawet bescherming behoeven. Daarbij wordt opnieuw van de meest actuele ecologische informatie gebruik gemaakt. Hierbij moet ook worden aangegeven hoe bij de inrichting van de gebieden rekening wordt gehouden met de aanwezige beschermde soorten.

Vogel- en Habitatrichtlijn

Voor Vogel- en Habitatrichtlijngebieden geldt aanvullend nog het volgende. Deze gebieden zijn aangewezen op basis van Europese regelgeving. Het gaat hier om gebieden met bijzondere waarden en kwaliteiten. Voor deze gebieden geldt een afwegingskader. Dit afwegingskader houdt in, dat initiatiefnemers voor een plan of project moeten aantonen, dat activiteiten geen significante gevolgen hebben voor de speciale beschermingszones (SBZ) van de Vogel- of Habitatrichtlijn. Dit kan ook gelden voor gebieden in de omgeving van deze zones, op grond van de zogenaamde externe werking. Dit zal van geval tot geval moeten worden beoordeeld. Er liggen geen waterbergingsgebieden binnen een SBZ van de Habitatrichtlijn. Externe werking kan aan de orde zijn voor het gebied Benedenloop Westerwoldse Aa. Dit gebied is gelegen nabij de SBZ de Dollard. Ten behoeve van het milieuraapport strategische milieubeoordeling [*Grontmij, mei 2005*], dat is opgesteld bij de planuitwerking uit 2005, is een passende beoordeling uitgevoerd voor het oorspronkelijke bergingsgebied Binnen Aa. De uitkomst daarvan was, dat gezien de afstanden en omvang van de Binnen Aa in relatie tot De Dollard door herinrichting van de Binnen Aa geen significante gevolgen zullen optreden voor de kwalificerende en begrenzingsoorten. Door natuurontwikkeling kunnen positieve gevolgen optreden voor enkele soorten door uitbreiding van hun leefgebied. Bij de inrichting moet wel rekening worden gehouden met een mogelijk negatieve invloed van de recreatiedruk. Deze uitkomst geldt ook voor het bergingsgebied Benedenloop Westerwoldse Aa. Het afwegingskader wordt toegepast in de besluiten, die realisering mogelijk maken, zoals bij het wijzigen van het bestemmingsplan.

Plan-MER en m.e.r.-plicht

Tevens hebben wij onderzocht of voor de aanwijzing van waterbergingsgebieden een Plan-MER (voorheen Strategische Milieubeoordeling) in het kader van Europese Richtlijn 2001/42/EG nodig zou zijn. Die richtlijn is bedoeld om milieu-effecten van plannen en programma's tijdens de voorbereiding ervan in beeld te brengen en moet vanaf 21 juli 2004 in de Lidstaten van de EU worden toegepast. Een plan-MER is van toepassing op plannen, die het kader stellen voor m.e.r.-plichtige of m.e.r.-beoordelingsplichtige activiteiten. Op grond van het Nederlandse Besluit milieueffectrapportage is geen m.e.r. of m.e.r.-beoordeling vereist voor de aanleg van waterbergingsgebieden. Er zijn echter ernstige twijfels gerezen of de Europese m.e.r.-richtlijn (nr. 97/11/EG) in 1997 volledig is vertaald in het Besluit milieueffectrapportage. Volgens de Europese m.e.r.-richtlijn zijn "werken ter beperking van overstromingen", waaronder ook waterbergingsgebieden moeten worden begrepen, namelijk m.e.r.-beoordelingsplichtig. Op grond van de nieuwe Europese richtlijn (nr. 2001/42/EG) zou dit tevens betekenen, dat voor deze partiële herziening van de planuitwerking uit 2005 een plan-MER vereist is. De m.e.r.-beoordelingsplicht zou dan gelden voor de gemeentelijke bestemmingsplannen.

Hoewel jurisprudentie over dit onderwerp nog ontbreekt, hebben wij besloten om voor de planuitwerking van het POP uit 2005 een plan-MER te laten uitvoeren. Als vervolg hierop hebben wij ook voor deze partiële herziening van de planuitwerking uit 2005 een plan-MER laten uitvoeren. De resultaten van deze plan-MER en de afwegingen, die aan de hand daarvan zijn gemaakt, zijn in deze partiële herziening aangegeven. Nadat de functies in het POP zijn toegekend, zullen de waterbergingsgebieden worden vastgelegd in de bestemmingsplannen van de betreffende gemeenten. De provincie zal de betrokken gemeenten adviseren om voorafgaand aan de wijziging van hun bestemmingsplannen een m.e.r.-beoordeling te laten uitvoeren.

2.3. Beoordeling gebieden

De eerste selectie van mogelijke waterbergingsgebieden heeft plaatsgevonden op basis van de functie (a) en de hydrologische effectiviteit (b) van die gebieden. Vervolgens zijn de geselecteerde gebieden nader beoordeeld op aanwezige bebouwing en infrastructuur (c), milieueffecten (d), landbouwkundige effecten (e) en kosteneffectiviteit (f).

In tabel 2.1 is deze beoordeling weergegeven voor de waterbergingsgebieden Hamdijk en Bovenlanden in het waterschap Hunze en Aa's. In de planuitwerking uit 2005 is het bergingsgebied Binnen Aa als geschikt beoordeeld voor waterberging. Die beoordeling wijzigt niet als gevolg van het schrappen van een deel van dit gebied in de Stadspolder. Wij achten het gebied Benedenloop Westerwoldse Aa geschikt voor waterberging.

a. Functie

Bestaand of toekomstig stedelijk gebied en bedrijventerrein komen niet als waterbergingsgebied in aanmerking. Gezocht is bij voorkeur naar (liefst nat) natuurgebied en vervolgens naar landbouwgebied. In gebieden met de natuur- of landbouwfunctie treedt bij waterberging minder schade op dan in bebouwd gebied. Ook open water, waarvan de stand mag fluctueren, komt in aanmerking.

b. Hydrologische effectiviteit

Het is de bedoeling, dat de inzet van een bergingsgebied de verhoging van de boezemwaterstand tegengaat. De invloed, die de inzet van een waterbergingsgebied op de boezemwaterstand heeft, is de zogenaamde hydrologische effectiviteit. Deze wordt door de volgende kenmerken bepaald.

- **Volume**
De gebieden moeten een bepaald watervolume kunnen bergen. Een volume van 0,5 miljoen m³ is als minimum aangehouden. In tabel 2.1 is per gebied aangegeven welk bruto volume water in het gebied kan worden geborgen.
- **Waterdiepte**
In de toekomstige waterbergingsgebieden is een bepaalde minimale waterdiepte nodig om het gebied effectief te kunnen inzetten. In Hunze en Aa's is een gemiddelde waterdiepte van één meter als minimum aangehouden. In dat geval is de bijbehorende kadehoogte gemiddeld één meter en vijftig centimeter ten opzichte van maaiveld. In tabel 2.1 is per gebied aangegeven wat de gemiddelde waterdiepte in het gebied is.
- **Ligging in het totale watersysteem**
De ligging van de waterbergingsgebieden in het watersysteem is van belang. Een gebied mag niet te ver verwijderd liggen van het boezemwater en de gebieden moeten goed verspreid liggen over het totale watersysteem. In tabel 2.1 is de ligging van de geselecteerde waterbergingsgebieden in het totale watersysteem beoordeeld.
- **Ligging ten opzichte van het boezemsysteem**
De bergingsgebieden moeten laag genoeg liggen ten opzichte van het boezemsysteem, zodat het water er onder vrij verval vanuit de boezem in kan stromen. In tabel 2.1 is de ligging van de geselecteerde waterbergingsgebieden ten opzichte van het boezemsysteem beoordeeld.

c. Bebouwing en infrastructuur

Hoewel objecten als woningen en spoorlijnen goed kunnen worden beschermd, is er een voorkeur voor gebieden met weinig bebouwing en infrastructuur. In tabel 2.1 is aangegeven in hoeverre er bebouwing en infrastructuur in de waterbergingsgebieden aanwezig is.

d. Milieu effecten

In tabel 2.1 is het effect ten aanzien van natuur en ecologie in de geselecteerde gebieden aangegeven.

Ongunstige effecten ten aanzien van cultuurhistorie en archeologie kunnen worden beperkt door in gebieden met een indicatieve archeologische waarde de graafwerkzaamheden te beperken en eventueel archeologisch te laten begeleiden. Daarnaast kunnen effecten worden beperkt door bij de herinrichting van gebieden rekening te houden met cultuurhistorische waarden. Als positief wordt het effect van conservering van archeologische vondsten of waarnemingen beschouwd door inundatie. In de

toch al natte situaties wanneer de inzet van gebieden noodzakelijk is, kan het extra water in veel gevallen leiden tot een betere conservering van in de bodem aanwezige waarden. In tabel 2.1 is het effect ten aanzien van cultuurhistorie en archeologie van de geselecteerde gebieden aangegeven.

In de gebieden komen verdachte verontreinigde locaties voor, maar deze liggen buiten de kaden rond de waterbergingsgebieden (zie ook hoofdstuk 3).

Effecten op leefbaarheid en landschap worden vooral bepaald door de hoogte van kaden. In tabel 2.1 zijn leefbaarheid en landschap na inrichting als waterbergingsgebied beoordeeld.

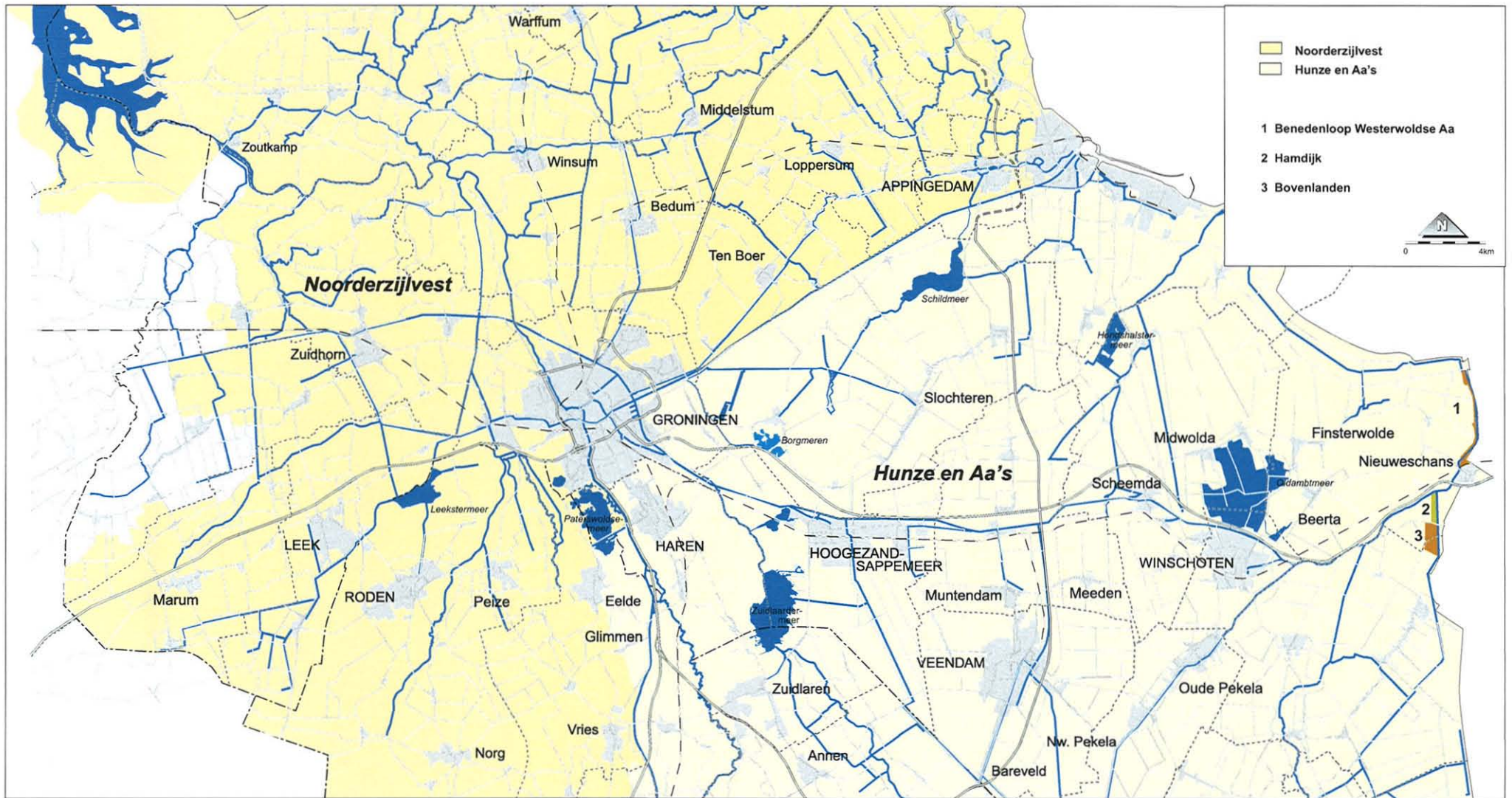
Bij de keuze van waterbergingsgebieden zijn landschappelijke kenmerken (de kenmerken "grootschalig open gebied" en "gaaf landschap" uit het provinciaal omgevingsplan) niet sturend geweest. Er is vanuit gegaan, dat bergingsgebieden door een goede keuze van inrichtingsmaatregelen op een juiste wijze in het landschap kunnen worden ingepast. Kaden in waterbergingsgebieden, die hoger zijn dan twee meter boven het maaiveld, tasten grootschalig open gebieden aan. Dergelijke kaden komen voor in het noodbergingsgebied Hamdijk en het bergingsgebied Bovenlanden. Een oplossing is om de kaden zoveel mogelijk te combineren met de randen van de grootschalige open ruimte, waardoor zo min mogelijk versnippering van de grootschalige open ruimte plaatsvindt. De hoogte van de kaden in de gebieden Hamdijk en Bovenlanden stemt overeen met de hoogte van de kaden langs het B.L. Tijdenskanaal.

e. Landbouwkundige effecten

Niet van toepassing. De gebieden Hamdijk en Bovenlanden worden ingericht als natuurgebieden.

f. Kosteneffectiviteit

De kosteneffectiviteit is bepaald door de geraamde investeringskosten te delen door de hoeveelheid water, die in het gebied kan worden geborgen. In tabel 2.1 zijn per gebied de totale inrichtingskosten en de kosten per bruto geborgen kubieke meter water aangegeven. De aangegeven kosten per bruto geborgen kubieke meter water worden aanvaardbaar geacht, mede omdat de gebieden ook voor natuur worden ingericht.

- Noodberging wateroverlast (noodbergingsgebied, inzet gemiddeld één keer in de 100 Jaar of minder vaak)
- Berging wateroverlast (bergingsgebied, inzet vaker dan gemiddeld één keer in de 100 Jaar)

Fig. 2.1

Aangewezen bergingsgebieden en noodbergingsgebieden in het waterschap Hunze en Aa's

Tabel 2.1 Beoordeling waterbergingsgebieden

Water-berging gebied	Hydrologische effectiviteit				Bebouwing en infrastructuur	Milieueffecten: Natuur+ecologie (N+e) Cultuurhistorie+archeologie (C+a) Bodem+waterkwaliteit (B+w) Landschap+leefbaarheid (L+l)	Landbouwkundige effecten	Kosteneffectiviteit [totaal mln. €] / [€ per m ³ berging]	Conclusie geschiktheid waterberging
	Volume [mln. m ³]	Water diepte [m]	Ligging in totale watersysteem	Ligging t.o.v. boezemsysteem					
Hamdijk	0.7	2.2	Goed. aan B.L. Tijdenskanaal.	Goed. naast B.L. Tijdenskanaal.	Enige bebouwing langs de rand.	N+e: Positief, natuurdoeltype rietland en vochtig grasland verdraagt inundatie goed. C+a: Gering B+w: Geen L+l: Gering	-	1.15/1.64	Geschikt.
Bovenlanden	1.8	2.6	Goed. aan B.L. Tijdenskanaal.	Goed. naast B.L. Tijdenskanaal.	Enige bebouwing langs de rand.	N+e: Positief, natuurdoeltype rietland en vochtig grasland verdraagt inundatie goed. C+a: Gering B+w: Geen L+l: Gering	-	2.8/1.56	Geschikt.

2.4. Toelichting aanpassing waterbergingsgebieden

Hierna wordt de aanpassing van de waterbergingsgebieden Binnen Aa en Bovenlanden toegelicht. Daarbij komen de resultaten van de globale natuurtoets en het plan-MER (exclusief natuur) aan de orde. Voor het gebied Benedenloop Westerwoldse Aa gelden de resultaten van de natuurtoets en het milieuraapport strategische milieubeoordeling voor het oorspronkelijke bergingsgebied Binnen Aa, opgenomen in de planuitwerking uit 2005. Bij de gebieden Hamdijk en Bovenlanden is in de natuurtoets aangegeven, dat er naar gestreefd wordt om geen inundatie in het broedseizoen (15 maart tot 15 juli) te laten plaatsvinden. Deze beleidslijn kan worden gevolgd, wanneer er nog voldoende andere bergingsgebieden beschikbaar zijn, die wel in het broedseizoen kunnen worden ingezet. Indien dat niet het geval is, moeten de betreffende bergingsgebieden alsnog worden ingezet. Bij de volgorde van inzet wordt dan zo mogelijk rekening gehouden met de aanwezige broedvogels (qua aantal en soorten). In het algemeen zal bij de inrichting van de waterbergingsgebieden aandacht worden besteed aan vluchtmogelijkheden voor dieren voorafgaande aan inundatie.

Hamdijk

Het gebied Hamdijk heeft nu in het provinciaal omgevingsplan nog de landbouwfunctie. Na de inrichting van het gebied als stapsteen in de robuuste verbindingzone krijgt dit gebied de natuurfunctie. De grond is inmiddels verworven voor de nieuwe functie.

Natuurtoets Hamdijk

In het gebied komen bedreigde soorten voor, waarvoor op basis van de Flora- en Faunawet ontheffing moet worden verleend. Bij de inrichting en het gebruik zal rekening met deze soorten moeten worden gehouden. Concreet betekent dit, dat er naar gestreefd wordt om zo mogelijk geen inundatie in het broedseizoen (15 maart tot 15 juli) te laten plaatsvinden.

Plan-MER

Bij inrichting van dit gebied moet bij graafwerkzaamheden rekening worden gehouden met afdekking van het veen met minimaal 30 cm ongeroerde klei vanwege indicatief middelhoge en hoge archeologische verwachtingswaarden. Anders dient nader archeologisch onderzoek plaats te vinden naar de werkelijke archeologische waarde. Mogelijke positieve effecten treden op door betere conservering van archeologische waarden. Bij de aanleg van een nieuwe kade langs de Hamdijk kan rekening worden gehouden met de cultuurhistorische relatie tussen de Hamdijk en het achterliggende landschap. Beperkt negatieve effecten ten aanzien van landschap en leefbaarheid treden op door de relatief hoge kades die bij dit gebied dienen te worden aangelegd.

Bovenlanden

Het noordelijk deel van het gebied de Bovenlanden heeft nu in het provinciaal omgevingsplan nog de landbouwfunctie en het zuidelijk deel van het gebied Bovenlanden heeft nu de functie bos. Na de inrichting van het gebied de Bovenlanden als stapsteen in de robuuste verbindingzone krijgt dit gebied de natuurfunctie. De grond is inmiddels verworven voor de nieuwe functie.

Natuurtoets de Bovenlanden

In het gebied komen bedreigde soorten voor, waarvoor op basis van de Flora- en Faunawet ontheffing moet worden verleend. Bij de inrichting en het gebruik zal rekening met deze soorten moeten worden gehouden. Concreet betekent dit, dat er naar gestreefd wordt om zo mogelijk geen inundatie in het broedseizoen (15 maart tot 15 juli) te laten plaatsvinden.

Plan-MER

In dit gebied is de indicatief archeologische verwachtingswaarde laag, maar op een oude historische kaart komt een erf voor, waarvan de waarde nog niet bekend is. Bij de aanleg van een nieuwe kade langs de Hamdijk kan rekening worden gehouden met de cultuurhistorische relatie tussen de Hamdijk en het achterliggende landschap. Beperkt negatieve effecten ten aanzien van landschap en leefbaarheid treden op door de relatief hoge kades die bij dit gebied dienen te worden aangelegd.

3. Planprocedure

In dit hoofdstuk wordt in paragraaf 3.1 eerst ingegaan op de procedure, die bij de partiële herziening van de planuitwerking uit 2005 wordt gevolgd. Vervolgens wordt in paragraaf 3.2 ingegaan op de relatie tussen de partiële herziening van de planuitwerking enerzijds en de beheersplannen van de waterschappen en de bestemmingsplannen van gemeenten anderzijds. Paragraaf 3.3 "Begrenzing en inrichting van waterbergingsgebieden" geeft aan wat de status is van de aangegeven buitengrenzen van de waterbergingsgebieden en welke mogelijkheden voor bezwaar en beroep er zijn in het verdere traject naar de inrichting van de gebieden.

3.1. Partiële herziening planuitwerking Provinciaal Omgevingsplan

In december 2005 hebben wij in een uitwerking van het provinciaal omgevingsplan (POP) o.a. het bergingsgebied Binnen Aa bij Nieuweschans aangewezen. De planuitwerking uit 2005 heeft de status van streekplanuitwerking. De voorliggende partiële herziening van de uitwerking van het POP uit 2005 heeft eveneens de status van streekplanuitwerking, waarbij de volgende regels in acht worden genomen:

- bij de voorbereiding van de uitwerking plegen Gedeputeerde Staten overleg met de betrokken overheden;
- de provinciale omgevingscommissie Groningen (voorheen de provinciale planologische commissie en de commissie milieu en waterstaat) wordt gehoord;
- vóór de vaststelling van het besluit tot uitwerking wordt het voornemen daartoe ter kennis gebracht van Provinciale Staten.

Wij kiezen ervoor om de openbare voorbereidingsprocedure volgens afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) toe te passen op deze streekplanuitwerking.

Procedure

Vaststellen ontwerp-planuitwerking door Gedeputeerde Staten	18 februari 2008
Ter inzage leggen ontwerp-planuitwerking	21 februari t/m 2 april 2008
Openbare hoorzitting	14 maart 2008
Opstellen Nota Reacties en Commentaar	maart/ april 2008
Raadplegen provinciale omgevingscommissie Groningen	april 2008
Raadplegen Provinciale Staten	juni 2008
Vaststellen planuitwerking door Gedeputeerde Staten	juni 2008
Publicatie vaststellingsbesluit planuitwerking	juni 2008

3.2. Doorwerking in andere plannen

Het waterschap neemt de aanwijzing van de bergingsgebieden Benedenloop Westerwoldse Aa en Bovenlanden en het noodbergingsgebied Hamdijk over in zijn eerstvolgende beheersplan. De betreffende gemeenten nemen de aanwijzing van de waterbergingsgebieden over in het bestemmingsplan. De gemeenten koppelen de herziening van het bestemmingsplan aan de inrichting van deze waterbergingsgebieden. De waterbergingsgebieden worden ingericht in de periode 2009-2010.

De voorwaarden, die aan het gebruik van de waterbergingsgebieden moeten worden gesteld om ze geschikt te maken en te houden als berging, worden in hoofdstuk 5 aangegeven. Deze voorwaarden worden in het beheersplan van het waterschap en het bestemmingsplan van de gemeente opgenomen. Zonodig werken het waterschap en de betreffende gemeente de voorwaarden verder uit.

Na de herziening van het bestemmingsplan richt het waterschap de bergingsgebieden Benedenloop Westerwoldse Aa en Bovenlanden en het noodbergingsgebied Hamdijk in en neemt vervolgens de inrichtingsmaatregelen op in de legger. De ecologische waarden in een waterbergingsgebied zijn medebepalend voor de inrichting en het gebruik.

Bijlage 3 bevat een overzicht van de rechtsbeschermingsmogelijkheden in het kader van waterberging.

3.3. Begrenzing en inrichting van waterbergingsgebieden

In deze planuitwerking zijn de buitengrenzen van de waterbergingsgebieden aangegeven. In de praktijk komen kleinere gebieden onder water, afhankelijk van de hoogteligging en de beschermingsmaatregelen. Het waterschap en de gemeente bepalen in overleg met alle betrokkenen uiteindelijk de exacte begrenzing van de waterbergingsgebieden en de bijbehorende inrichtingsmaatregelen.

De provincie heeft een eerste onderzoek naar bodemverontreiniging in de waterbergingsgebieden uitgevoerd. Daaruit is gebleken, dat in deze gebieden weliswaar verdachte locaties van bodemverontreiniging voorkomen, maar dat deze buiten de kaden rond de waterbergingsgebieden liggen. Deze locaties hoeven daarom in het kader van de waterberging niet te worden onderzocht.

De gemeente legt de exacte begrenzing van de waterbergingsgebieden en de bijbehorende inrichtingsmaatregelen vast in het bestemmingsplan, waartegen door iedereen zienswijzen ingediend kunnen worden. Tegen vaststelling van het bestemmingsplan door de gemeenteraad staat voor belanghebbenden (die een zienswijze hebben ingediend) beroep open bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Tegelijkertijd met de herziening van het bestemmingsplan legt het waterschap de inrichtingsmaatregelen voor de waterberging vast in een inrichtingsplan. Vervolgens worden deze maatregelen na de inrichting in de legger opgenomen. Het waterschap legt het inrichtingsplan en de legger ter inzage.

Deze planuitwerking met de status van streekplanuitwerking bevat op grond van de Wet Ruimtelijke Ordening (art 4a, lid 10) geen concrete beleidsbeslissing. Tegen de planuitwerking kunnen alleen zienswijzen bij Gedeputeerde Staten worden ingediend. Er zijn geen beroepsmogelijkheden.

4. Schadeprocedure

Bij waterberging kan op verschillende momenten sprake zijn van schade: bij de planologische aanwijzing, de feitelijke inrichting en het onder water zetten (inunderen) van een waterbergingsgebied. Bij schade wordt onderscheid gemaakt tussen planschade en inundatieschade (ook wel gevolgschade genoemd). Schade bij de planologische aanwijzing en bij de feitelijke inrichting wordt gerekend tot de planschade. Schade bij het onder water zetten (inunderen) van een waterbergingsgebied is inundatieschade. Beide vormen van schade komen hierna aan de orde in respectievelijk paragraaf 4.1 en paragraaf 4.2.

4.1. Planschade

Bij de aanwijzing als waterbergingsgebied in een gemeentelijk bestemmingsplan kan planschade ontstaan door vermindering van de waarde van het onroerend goed (waardevermindering cultuurgrond, vermindering woongenot).

De vergoeding van planschade is geregeld in artikel 49 van de Wet op de ruimtelijke ordening. Deze wet biedt in artikel 31a de mogelijkheid aan gemeenten om te trachten de hogere kosten, waaronder planschadeclaims, af te wentelen op de instantie, die heeft verzocht om de wijziging van het bestemmingsplan.

4.2. Inundatieschade

Bij het onder water zetten van een waterbergingsgebied treedt schade op aan bijvoorbeeld gewassen op het land. De vergoeding van schade als gevolg van waterberging is niet wettelijk geregeld. De provincies en waterschappen hebben in noordelijk verband een regeling voor deze zogenaamde inundatieschade opgesteld. Het gaat hierbij om schade, die ontstaat als gevolg van gecontroleerde inundatie van waterbergingsgebieden. Gecontroleerde inundatie is het onder water zetten van gebieden, die in het gemeentelijk bestemmingsplan voor de berging van water zijn aangewezen en die daarvoor ook zijn ingericht.

Het bestuurlijk overleg tussen de provincies en de inliggende waterschappen in de provincies Groningen, Overijssel, Drenthe en Fryslân [*Algemeen Bestuurlijk Overleg Noord-Nederland, 2002*] heeft overeenstemming bereikt over een regeling voor de vergoeding van schade door gecontroleerde inundatie van waterbergingsgebieden. De dagelijkse besturen van de waterschappen en de colleges van Gedeputeerde Staten van de vier provincies hebben eind 2002 de ontwerp-regeling vastgesteld. Begin 2004 is de regeling door de algemene besturen van de beide Gronings-Drentse waterschappen definitief vastgesteld. De regeling zal, zodra de eerste waterbergingsgebieden daadwerkelijk in de bestemmingsplannen zijn aangewezen en het waterschap de gebieden op de bij de schaderegeling behorende kaart heeft vastgelegd, van toepassing zijn op deze gebieden.

De regeling biedt duidelijkheid over de vergoeding van schades, die kunnen ontstaan in waterbergingsgebieden bij het gecontroleerd onder water laten lopen. Tevens beschrijft de regeling de te volgen procedure bij het indienen van een verzoek om schadevergoeding. De regeling gaat uit van volledige vergoeding van alle schade ten gevolge van inundatie. In de regeling worden de categorieën schade benoemd, die ingeval van inundatie in ieder geval worden vergoed. De lijst met mogelijke schades is geen limitatieve opsomming. Wanneer de geleden schade is afgedekt door een landelijke regeling of verzekering dan bestaat geen aanspraak op schadevergoeding in het kader van deze regeling. Overigens zullen de waterbergingsgebieden zodanig worden ingericht, dat gebouwen zoveel mogelijk tegen het water worden beschermd. Uiteraard wordt de schade slechts vergoed voor zover deze niet is ontstaan door eigen schuld, het welbewust nemen van risico's of het niet nemen van schadebeperkende maatregelen.

Op grond van de regeling wordt er een onafhankelijke commissie van drie deskundigen ingesteld. Deze onafhankelijke adviescommissie onderzoekt verzoeken om vergoeding van schade en adviseert het waterschapsbestuur, dat een besluit moet nemen over schadeverzoeken. De commissie doet een onderzoek en adviseert over aspecten als de soorten schade, de omvang daarvan, het oorzakelijk verband tussen de gecontroleerde inundatie en schade en de hoogte van de te verlenen schadevergoeding. De mogelijkheid bestaat een voorschot te betalen op de nog toe te kennen schadevergoeding. De regeling gaat uit van de zogenaamde omgekeerde bewijslast. Dat betekent, dat de geclaimde schade een gevolg is van de inundatie, tenzij het waterschap het tegendeel kan bewijzen.

5. Toekenning functie *berging wateroverlast* en *noodberging wateroverlast*

In het provinciaal omgevingsplan (POP) is in bijlage A de functie *noodberging wateroverlast* onderscheiden, maar deze functie is in het POP nog niet toegekend. Aangekondigd is, dat de toekenning in een afzonderlijke planuitwerking zal plaatsvinden.

Wij kennen aan de gebieden Benedenloop Westerwoldse Aa en Bovenlanden, die vaker dan gemiddeld één keer in de 100 jaar worden ingezet, de functie *berging wateroverlast* toe. Het noodbergingsgebied Hamdijk, dat gemiddeld één keer in de 100 jaar of minder vaak worden gebruikt, krijgt de functie *noodberging wateroverlast*.

De gebieden Benedenloop Westerwoldse Aa, Hamdijk en het noordelijk deel van het gebied de Bovenlanden hebben nu in het provinciaal omgevingsplan nog de landbouwfunctie. Na de inrichting van het gebied Benedenloop Westerwoldse Aa als robuuste verbindingzone en de inrichting van het gebied Hamdijk en Bovenlanden als stapsteen in de robuuste verbindingzone krijgen deze gebieden de natuurfunctie. Het zuidelijk deel van het gebied Bovenlanden heeft nu de functie bos in het provinciaal omgevingsplan. Ook dat gebied krijgt de functie natuur. Inrichting van de gebieden vindt plaats nadat de grond is verworven voor de nieuwe functie.

De functies *berging wateroverlast* en *noodberging wateroverlast* vormen bij de genoemde gebieden een dubbelfunctie met de nog toe te kennen functie natuur. Dat betekent, dat onder normale omstandigheden de huidige functie geldt en onder buitengewone omstandigheden de functie *berging wateroverlast* of *noodberging wateroverlast*. Er is sprake van een buitengewone situatie als een bepaalde maatgevende boezemwaterstand is overschreden.

De gebieden, waaraan de functie *berging wateroverlast* respectievelijk *noodberging wateroverlast* is toegekend, zijn in bijlage 1 op kaart aangegeven. Bijlage 1 is een aanpassing van de functiekaart (kaart 1) uit het POP. Nadat wij deze planuitwerking hebben vastgesteld, is deze kaart van kracht.

In de tabel in bijlage 2 is aangegeven welke functies in het vigerende POP aan de waterbergingsgebieden zijn toegekend.

In het provinciaal omgevingsplan zijn in hoofdstuk 3.6 de functies beschreven. Daarnaast zijn in bijlage A van het POP en in de Nota Normdoelstellingen Water [Provincie Groningen, 2002] voor de waterhuishoudkundige functies normdoelstellingen beschreven. Dit gebeurt in deze planuitwerking ook voor de functies *berging wateroverlast* en *noodberging wateroverlast*. Paragraaf 5.1 beschrijft de functies *berging wateroverlast* en *noodberging wateroverlast* en paragraaf 5.2 de normdoelstelling voor deze functies.

5.1. Functie *berging wateroverlast* en *noodberging wateroverlast*

Voor de functie *berging wateroverlast* en de functie *noodberging wateroverlast* gelden dezelfde regels. Het verschil tussen beide functies is de frequentie, waarmee gebieden met de betreffende functie worden ingezet.

Hoofddoelstelling

- Bieden van mogelijkheden voor het gecontroleerd inlaten en tijdelijk bergen van boezemwater bij wateroverlast (hoge boezemwaterstanden) om calamiteiten (overstromen, doorbreken van boezemkaden) elders te voorkómen. Berging van water realiseren in onderlinge samenhang met de andere toegekende functies.

Ruimtelijke ordening

- Uitbreiding van (agrarische) bedrijven is in beginsel toegestaan binnen de mogelijkheden in het huidige bestemmingsplan danwel het POP. Het principe van bouwblokbescherming tegen inundatie geldt. Bij de inrichting van waterbergingsgebieden en bij aanwezigheid van een "vast bouwblok" dit blok in principe fysiek (niet planologisch) buiten het waterbergingsgebied houden. Wanneer dit in verband met de inrichting van het waterbergingsgebied niet wenselijk is, met de grondeigenaar en/of -gebruiker een gelijkwaardige compensatie overeenkomen. Wanneer in plaats van een "vast bouwblok" een "verbaal bouwvlak" aanwezig is, wordt de gemeente gevraagd dit verbale bouwvlak bij een (partiële) herziening van het bestemmingsplan als vast bouwblok vast te leggen op de plankaart. Buiten het vaste bouwblok te realiseren nieuwe bebouwing en aan te leggen infrastructuur hoogwaterbestendig uitvoeren. Eventuele nieuwe bebouwing en infrastructuur zodanig situeren, dat deze geen belemmering vormen voor de bergingsfunctie.
- In nieuwe bestemmingsplannen geen nieuwe mogelijkheden opnemen voor bebouwing en infrastructuur, die de bergingsfunctie beperken.
- Aanlegvergunningstelsel opnemen in het bestemmingsplan. Normaal agrarisch gebruik is vrijgesteld van deze vergunningplicht.
- Bergingscapaciteit zoveel mogelijk in stand houden.

Water

- Aanvullend op de huidige functie wordt de waterhuishouding gericht op de berging van water in wateroverlastsituaties. De normdoelstelling voor de functie (nood)berging wateroverlast geldt naast de normdoelstelling voor de bestaande functie.

Milieu

- Het milieurisico van bestaande activiteiten bij de inrichting van waterbergingsgebieden minimaliseren door het uitvoeren van maatregelen. In nog in te richten en in al ingerichte bergingsgebieden en noodbergingsgebieden geen nieuwe activiteiten uitvoeren, die een milieurisico vormen bij inundatie. Dit is niet van toepassing op normaal agrarisch gebruik.
- Aanwezigheid van bodemverontreiniging is ongewenst.

5.2. Normdoelstelling functie *berging wateroverlast* en *noodberging wateroverlast*

Een normdoelstelling maakt duidelijk aan welke eisen een waterhuishoudkundig systeem moet voldoen en op welke wijze met het waterhuishoudkundig systeem moet worden omgegaan om het in de gewenste toestand te houden. Bij een normdoelstelling is een realiseringstermijn aangegeven. De verwachting is, dat binnen de realiseringstermijn het gestelde doel kan worden gehaald. Een normdoelstelling bestaat uit de elementen *doelstelling*, *normen* en *doen en laten*.

Voor de functie *berging wateroverlast* en de functie *noodberging wateroverlast* geldt dezelfde normdoelstelling.

Doelstelling

- Bieden van mogelijkheden voor het gecontroleerd inlaten en tijdelijk bergen van boezemwater bij wateroverlast (hoge boezemwaterstanden) om calamiteiten (overstromen, doorbreken van boezemkaden) elders te voorkómen.

Normen

- Waterbergingsgebieden worden gebruikt in wateroverlastsituaties. Onderscheid wordt gemaakt tussen bergingsgebieden, die vaker dan gemiddeld één keer in de 100 jaar worden gebruikt en noodbergingsgebieden, die gemiddeld één keer in de 100 jaar of minder vaak worden ingezet.
- De volgorde van inzet van bergingsgebieden en noodbergingsgebieden is afhankelijk van de plaats, waar zich problemen (calamiteiten) voordoen. In de praktijk zal de waterbeheerder op dit punt handelen naar bevind van zaken. De te volgen procedure zal worden vastgelegd in het calamitei-

tenplan (bestrijdingsplan). In het calamiteitenplan wordt opgenomen, dat noodbergingsgebieden pas zullen worden ingezet nadat alle bergingsgebieden zijn benut.

- De huidige bebouwing in de bergingsgebieden en noodbergingsgebieden krijgt bij uitvoering van inrichtingsmaatregelen hetzelfde beschermingsniveau tegen hoog water als bebouwing in andere gebieden, die beschermd worden door boezemkaden.

Doen en laten

- Buiten het "vaste bouwblok" te realiseren nieuwe bebouwing en aan te leggen infrastructuur hoogwaterbestendig uitvoeren. Eventuele nieuwe bebouwing en infrastructuur zodanig situeren, dat deze geen belemmering vormen voor de bergingsfunctie.
- Bergingscapaciteit zoveel mogelijk in stand houden.
- Het milieurisico van bestaande activiteiten bij de inrichting van bergingsgebieden en noodbergingsgebieden minimaliseren door het uitvoeren van maatregelen. In nog in te richten en in al ingerichte bergingsgebieden en noodbergingsgebieden geen nieuwe activiteiten uitvoeren, die een milieurisico vormen bij inundatie. Dit is niet van toepassing op normaal agrarisch gebruik.

Realiseringstermijnen

De gebieden, waaraan bij deze partiële herziening van de planuitwerking uit 2005 de functie *berging wateroverlast* of *noodberging wateroverlast* wordt toegekend, worden in de periode 2009-2010 als berging ingericht.

Bijlagen

Overzicht van de huidige functies van de waterbergingsgebieden

Waterbergingsgebied	Bestaande functie POP
Benedenloop Westerwoldse Aa	Landbouw in grootschalig open gebied/ landbouw
Hamdijk	Landbouw in grootschalig open gebied
Bovenlanden	Landbouw in grootschalig open gebied/ bos

Rechtsbescherming

Om een waterbergingsgebied daadwerkelijk te kunnen benutten, zijn er drie fasen van besluitvorming te onderscheiden:

1. het aanwijzen van het gebied;
2. het inrichten van het gebied;
3. het in gebruik nemen (de feitelijke inundatie) van het gebied.

Ad 1.

Dit betreft in de eerste plaats de onderhavige ruimtelijke (planologische) reservering van het betreffende gebied in het Provinciaal Omgevingsplan (POP) via een streekplanuitwerking.

- Tegen het besluit tot vaststelling van deze partiële herziening van de uitwerking van het POP door Gedeputeerde Staten staat geen bezwaar of beroep open. Bij de voorbereiding van de POP-uitwerking kunnen wel zienswijzen worden ingediend gedurende de termijn dat het ontwerp ter inzage ligt.

Vervolgens vindt ruimtelijke reservering plaats in het gemeentelijk bestemmingsplan. Daarbij zijn globaal drie aandachtspunten te onderscheiden:

- het regelen van de bestemming van (bijvoorbeeld) technische kunstwerken en kaden;
- het regelen van de bestemming van de polder zelf;
- het opheffen van belemmeringen voor het gebruik van de waterberging.

Onder de Wet op de Ruimtelijke Ordening (tot 1 juli 2008) geldt het volgende:

- Het ontwerp-bestemmingsplan wordt zes weken ter inzage gelegd. Dit wordt vooraf gepubliceerd, ook in de Staatscourant (art. 23 lid 1 Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). 3:12 Algemene wet bestuursrecht (Awb)). Eenieder kan zijn of haar zienswijze kenbaar maken bij de gemeente (art. 23 lid 1 WRO). Vervolgens stelt de gemeenteraad het bestemmingsplan vast. Deze vaststelling en de daarop volgende terinzagelegging van zes weken worden gepubliceerd, ook in de Staatscourant.
- Gedurende de termijn van de terinzagelegging kunnen bij Gedeputeerde Staten bedenkingen worden ingediend door degene die tijdig zijn of haar zienswijze bij de gemeenteraad kenbaar heeft gemaakt. Dat geldt ook voor een belanghebbende die aantoonbaar is of zij redelijkerwijs niet in staat is geweest zijn of haar zienswijze bij de gemeenteraad kenbaar te maken of die getroffen is door een wijziging van het ontwerp-bestemmingsplan (dat ter inzage is gelegd) door de gemeenteraad (art. 27 lid 1 WRO).
- Gedeputeerde Staten moeten de herziening van het bestemmingsplan goedkeuren. Tegen dit goedkeuringsbesluit (dat wordt gepubliceerd en bekend gemaakt aan degenen die bedenkingen hebben ingediend) kan door degene die bedenkingen heeft ingediend en tevens belanghebbende is, beroep worden ingesteld bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (art. 54 lid 2 en art. 56 lid 2 WRO). Tegen een onthouding van goedkeuring kan iedere belanghebbende beroep instellen. Dit moet gebeuren in de periode van terinzagelegging (zes weken) van het besluit van Gedeputeerde Staten.
- Het besluit tot opneming van de medebestemming van een gebied als waterberging in het bestemmingsplan maakt het voor belanghebbenden mogelijk om bij de gemeenteraad een verzoek tot vergoeding van planschade in te dienen (art. 49 WRO). Op een verzoek om toekenning van planschade in het kader van de WRO kan inhoudelijk pas worden beslist als het bestemmingsplan onherroepelijk is (als er geen beroep meer open staat en er in alle rechtszaken uitspraken zijn gedaan). Pas dan staat immers de uiteindelijke inhoud vast. Wel kan een aanvraag al op een eerder moment worden ingediend (na goedkeuring). De mogelijkheid is aan-

wezig dat de betrokken overheden met belanghebbenden een private regeling voor planschadevergoeding treffen. Tegen een beslissing op een artikel 49 WRO verzoek staat op grond van de Algemene wet bestuursrecht (na een bezwaarschriftenprocedure) beroep op de rechtbank met de mogelijkheid van hoger beroep op de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State open.

Vanaf 1 juli 2008 is de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening van kracht. Vanaf dat moment geldt het volgende:

- * op de totstandkoming van een bestemmingsplan is de uniforme voorbereidingsprocedure van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing. Het ontwerpbestemmingsplan wordt gedurende zes weken ter inzage gelegd. Dit wordt vooraf gepubliceerd in de Staatscourant en plaatselijke nieuwsbladen. Een ieder kan gedurende de zes weken van terinzagelegging zijn of haar zienswijze kenbaar maken bij de gemeente. De gemeenteraad stelt vervolgens het bestemmingsplan binnen twaalf weken vast.
- * na de vaststelling van het bestemmingsplan kan een belanghebbende die een zienswijze heeft ingediend gedurende de termijn van terinzagelegging van het plan (zes weken) beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.
- * ter vervanging van de planschadebepaling (artikel 49) in de WRO is een geheel nieuwe regeling voor tegemoetkoming in planschade opgenomen in de Wro. De regeling houdt in grote lijnen in dat een planschadeverzoek binnen vijf jaren na onherroepelijk worden van het plan moet zijn ingediend. Schade die binnen het normaal maatschappelijk risico valt, blijft voor rekening van de aanvrager. Ook enige met name genoemde soorten schade worden niet geheel vergoed.

Ad 2.

Ten behoeve van de inrichting van de waterbergingsgebieden maakt het waterschap een inrichtingsplan.

- Dit inrichtingsplan valt onder de inspraakverordening van het waterschap, die na terinzagelegging de mogelijkheid geeft aan belanghebbenden om een zienswijze in te dienen over het ontwerp-inrichtingsplan.
- Het vastgestelde inrichtingsplan heeft goedkeuring van GS nodig op grond van het reglement als het een besluit tot uitvoeren van nieuwe of verbeteren van bestaande waterstaatswerken betreft waarvan in betekende mate een wijziging van de bestaande waterstaatkundige situatie is te verwachten. Tegen het besluit omtrent goedkeuring staat beroep open bij de rechtbank (bestuursrechter) en hoger beroep bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Het waterbergingsgebied zal op de legger van het waterschap geplaatst worden.

- Daarvoor geldt een inspraakprocedure met zienswijzen.
- Tegen de vaststelling van de legger kan eveneens beroep worden ingesteld, in eerste instantie bij GS.

De bergingsgebieden zullen ook gedetailleerd worden aangegeven op een bij de Regeling schadevergoeding waterbergingsgebieden behorende kaart. De kaart maakt deel uit van de schaderegeling. Tegen het vaststellingsbesluit kan geen bezwaar of beroep worden ingesteld.

Afhankelijk van de wijze waarop het gebied ingericht zal gaan worden, kunnen er verschillende vergunningen, ontheffingen etc. nodig zijn.

- Tegen besluiten tot het verlenen van dergelijke vergunningen, ontheffingen etc. staan bezwaar bij het betreffende bestuursorgaan en beroep bij de bestuursrechter en hoger beroep bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State open.

Ad 3.

Bij daadwerkelijke inundatie van het gebied kan schade optreden. Voor het vergoeden van deze gevolg- of inundatieschade hebben de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's een regeling vastgesteld, de Regeling schadevergoeding waterbergingsgebieden waterschap Noorderzijlvest respectievelijk Hunze en Aa's.

- Tegen het besluit van het waterschap omtrent de schadevergoeding staat bezwaar open bij het waterschap en vervolgens beroep bij de bestuursrechter (rechtbank) en hoger beroep bij de Raad van State.

Literatuuropgave

- Algemeen Bestuurlijk Overleg (ABO) Noord-Nederland
Regeling Schadevergoeding Waterbergingsgebieden, concept 25 oktober 2002
Ommen, 2002
- Grontmij Nederland B.V.
"Milieurapport Strategische Milieubeoordeling
de aanwijzing van waterbergingsgebieden in het waterschap Hunze en Aa's
in de uitwerking van het Provinciaal Omgevingsplan Groningen"
Haren/Zwolle, mei 2005
- Provincie Groningen
Nota Normdoelstellingen Water
November 2002
- Provincie Groningen en waterschap Hunze en Aa's
Beleidsnota "Doorbraak Waterberging"
Groningen, april 2004
Veendam, mei 2004
- Provincie Groningen
"De aanwijzing van bergingsgebieden en noodbergingsgebieden in het waterschap Hunze en
Aa's; planuitwerking Provinciaal Omgevingsplan Groningen"
Groningen, december 2005
- Royal Haskoning
"Waterberging Benedenloop Westerwoldse Aa, Hamdijk en Bovenlanden; hydrologische on-
derbouwing van de aanpassing van het bergingsgebied Binnen Aa"
Groningen, februari 2008
- Grontmij Nederland B.V.
"Plan-Milieu-effectrapport Aanpassing waterbergingsgebied Binnen Aa
(benedenloop Westerwoldse Aa) en Bovenlanden
Haren, februari 2008"